

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

Pan Avrupa Akdeniz Tercihli Menşe Kuralları

T.C. TİCARET BAKANLIĞI
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

MENŞE KAVRAMI

Kelime kökeni Arapçada doğmak, kaynaklanmak anlamına gelen “neş’et” sözcüğünden türetilen ve yer anlamı belirten “menşe” sözcüğüdür.

Uluslararası ticarete, malların iktisadi kimliğini kazandığı ülkeyi belirtmek için kullanılır.

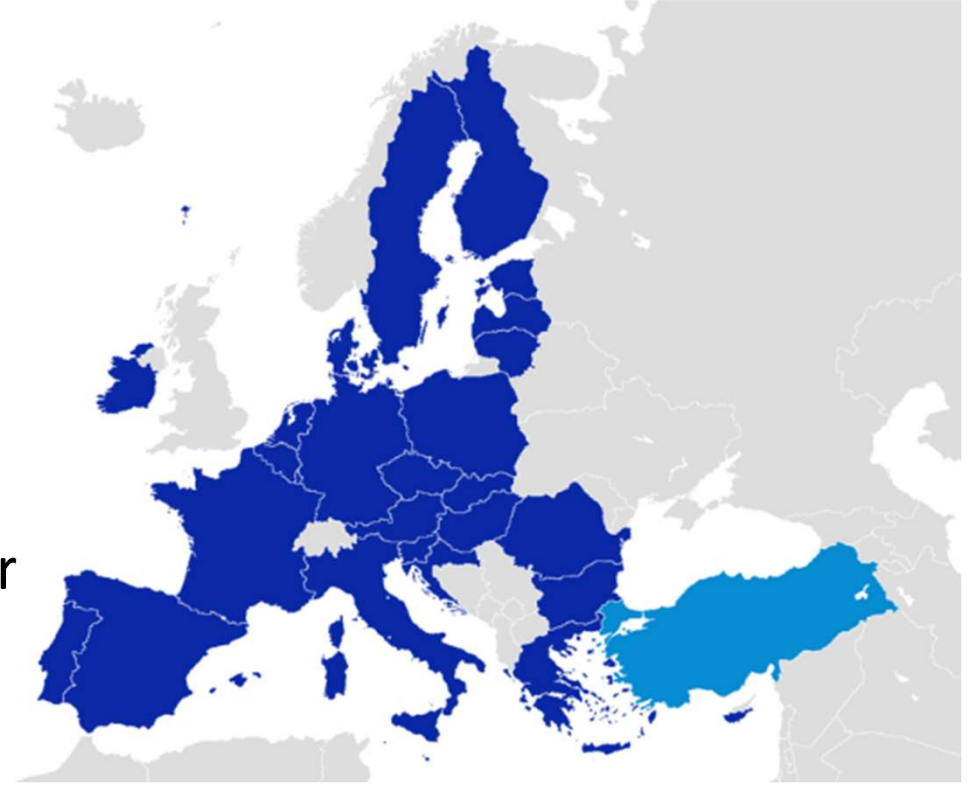
Dış ticarete “menşe ülke”, her zaman o ürünün kaynak ülkesi olmayabilir. İktisadi anlamda en yüksek katma değeri sağlayan ülke menşe ülkedir.

GÜMRÜK BİRLİĞİ

- Gümrük Birliği tarafları birbirlerine karşı gümrük vergileri ve eş etkili vergileri sıfırlar. Birbirlerine karşı miktar kısıtlamaları vb. tedbirler uygulamazlar.
- Gümrük Birliği tarafları arasındaki ticaret, serbest dolaşım ilkesine dayanır.
- Diğer ülkelerden yapılan ithalatlarda aynı gümrük tarifesi uygulanır. Buna tercihli düzenlemeler de dahildir.
- Üçüncü ülkelere yönelik aynı ticaret politikası önlemleri uygulanır.
- Gümrük Birliği Gümrük Bölgesinde aynı gümrük mevzuatı uygulanır.
- Gümrük Birliği tarafları arasında mal ticaretine ilişkin diğer mevzuat da (ürün standartları vb.) uyumlu olur.

Türkiye - AB Gümrük Birliği

- ❑ Sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsar.
- ❑ A.TR dolaşım belgesi ile eşyanın **serbest dolaşımında** bulunduğu kanıtlanır.
- ❑ Dış ticaret politikası ve gümrük mevzuatında AB ile tam uyum sağlanmamıştır

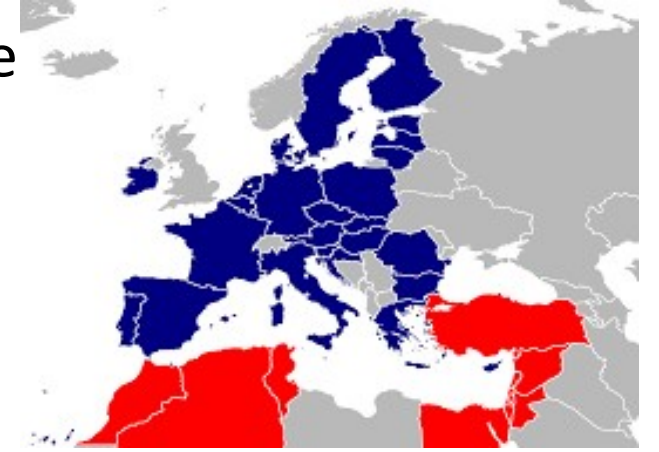
TR-AB Gümrük Birliği - Menşe Kuralları İlişki

- Türkiye ile AB arası Gümrük Birliği kapsamı ticarete menşe ülke bilgisine ihtiyaç duyulmaz.

İstisna: 1/95 47.madde (TPÖ)

- Gümrük Birliği kapsamı tercihli ticarete, hem AB

hem de Türkiye ile bir çapraz kümülasyon sistemi bulunan bir STA ülkesi ile ticaret yapılmak isteniyorsa eşyanın tercihli menşei, tedarikçi beyanı ile kanıtlanır.

MENŞE KURALLARI

- 1. TERCİHLİ MENŞE KURALLARI:** Eşyanın akdî veya tek taraflı tercihli ticaret rejimleri kapsamında, GATT 1994 Madde 1'in uygulanmasının ötesine geçen tercihli tarifeden yararlanabilir olduğunu belirleyen mevzuat ve genel idari düzenlemelerdir.
- 2. TERCİHLİ OLMAYAN MENŞE KURALLARI:** “Diğer Ülkeler” vergilerinin alınması; ticaret politikası önlemlerinin, miktar kısıtlamalarının ve tarife kotalarının uygulanması ile kamu alımları ve ticaret istatistiklerinin tutulmasında kullanılan ulusal mevzuat ve idari uygulamalardır.

Serbest Ticaret Anlaşmaları

- ❑ GATT 24 uyarınca «MFN» kuralının bir istisnası olarak kabul edilmektedir. Bunun şartları: Anlaşmaların ticaretin önemli bir bölümünü kapsamaması ve taraf olmayan ülkelere bir külfet getirmemesidir.
- ❑ DTÖ'ye yapılan bildirimlere göre 1995 yılında 45 olan STA sayısı, 2025 yılı itibarıyla 377'ye ulaşmıştır.

Türkiye'nin STA ve TTA'ları

STA'lar

- EFTA (1992)
- AKÇT (1996)
- AB Tarım (1/98)
- K. Makedonya (2000)
- Bosna-Hersek (2003)
- Filistin (2005)
- Tunus (2005)
- Fas (2006)
- Suriye (2007) *askıda
- Mısır (2007)
- Arnavutluk (2008)
- Gürcistan (2008)
- Karadağ (2010)
- Sırbistan (2010)
- Şili (2011)
- G. Kore (2013)
- Morityus (2013)
- Malezya (2015)
- Moldova (2016)
- Singapur (2017)
- Faroe Adaları (2017)
- Kosova (2019)
- Venezuela (2020)
- Birleşik Krallık (2021)
- BAE (2023)
- Katar (2025)

TTA'lar

- İran (2015)
- D-8 (2016)
- Azerbaycan (2021)
- TPS-OIC (2022)
- Pakistan (2023)
- Özbekistan (2023)

Ortak Hükümler- Bir Menşe Protokolünün İnşası

Menşe Kuralı

- 1. Menşe Kazanım Kriterleri**
Tamamen elde edilmiş- Yeterli işlem veya işçilik
- 2. Yetersiz İşlem ve İşçilik (Minimal Operations)**
- 3. Kümülasyon**
İkili, Çapraz, Tam
- 4. Genel Tolerans Kuralı**
- 5. Doğrudan Nakliyat-Değişmeme**

Menşe Prosedürleri ve İdari İşbirliği

- 1. Menşe Statüsünün Tevsiki**
- 2. İdari İşbirliği**
- 3. Sonradan Kontrol**

TERCİHLİ MENŞE KURALLARI

Menşe kazanım kriterleri:

İki temel kriter bir de kümülasyona özel kriter bulunur:

1. *Tamamen elde edilme*
2. *Yeterli işçilik veya işlem*
3. *Menşeli girdilerin yetersiz işçilik veya işlemin ötesinde bir işçilik veya işleme tabi tutulması*

Tamamen elde edilme

- ❑ Taraf ülkede doğmuş ve yetiştirilmiş canlı hayvanlar,
 - ❑ Taraf ülkede hasat edilen bitkisel ürünler,
 - ❑ Taraf ülkede yetiştirilmiş canlı hayvanlardan elde edilen ürünler,
 - ❑ Taraf ülkede avcılık veya balıkçılıkla elde edilen ürünler,
- tamamen elde edilmiş kabul edilir.***

Yeterli İşçilik veya İşlem

- ❑ Üretimde, **menşeli olmayan** girdi kullanılması halinde bu kuralın karşılanması gerekir.
- ❑ Ürün bazında ayrı kuralları (liste kuralları)
- ❑ Tolerans, geri ödeme, HİR haddi, kümülasyon gibi yardımcı unsurlar
- ❑ Doğrudan nakliyat, menşe ispat belgesi gibi zorunlu unsurlar

Yetersiz İşçilik veya İşlem

- Nakliyat ve depolama süresince ürünlerin iyi şartlarda muhafazasını sağlamaya yönelik koruyucu işlemler,
- Ambalaj ayırma ve birleştirme,
- Yıkama, temizleme, toz, oksit, yağ, boya veya diğer tabakalardan arındırma,
- Basit** boyama ve cilalama işlemleri,
- Tamamlanmış bir ürün oluşturmak üzere parçaların basit montajı veya ürünlerin parçalarına ayrılması,

Yapılan bir işlem sonucunda liste kuralı karşılanırsa dahi, bu işlem «yetersiz» kabul ediliyorsa üretilen eşya **menşe kazanmaz.**

Menşe kümülasyonu

İkili kümülasyon

Çapraz kümülasyon

Tam kümülasyon

Ürünlerin kümülasyonu

İşçilik ve işlem kümülasyonu

- ❑ Kümülasyonun amacı, STA ortağı ülkeler arasındaki ticareti özendirmek ve tedarik zincirlerinin STA tarafları arasında oluşmasına katkı sağlamaktır.

Çapraz kümülasyon

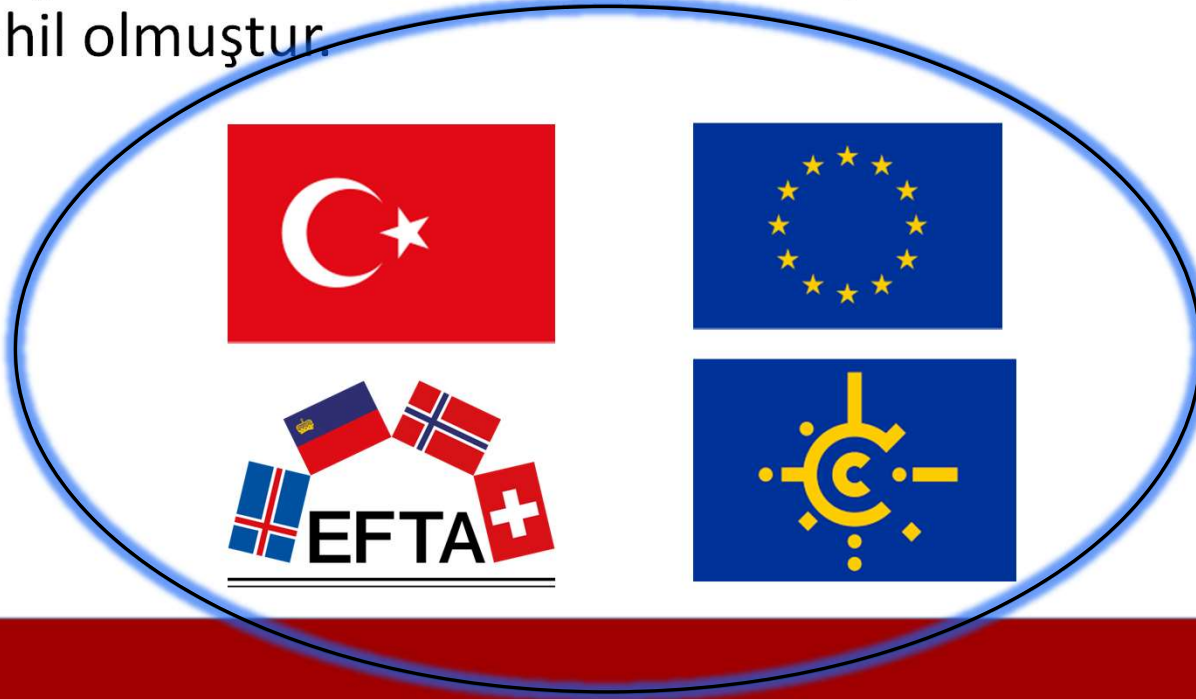
- İki den fazla ÷lke arasında tamamlanmış «STA Ağı»
- STA'ların aynı menş e kurallarına dayanması
- Taraf ÷lkeler arasında idari iş birliğ i mekanizmalarının olması
- Ç apraz kümülasyon uygulanabileceğ inin STA Menş e Protokolünde açıkça yazması

Örnek: Pan Avrupa Akdeniz menş e kümülasyon sistemi

Pan Avrupa

O dönemki adıyla Avrupa Topluluğu, EFTA Devletleri, Türkiye ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında geçerli olan menşe kümülasyon sistemidir.

1997 yılında oluşturulan sisteme Türkiye 1999 yılında Gümrük Birliği ürünleri bakımından dahil olmuştur.

Barcelona Süreci

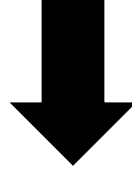
27 Kasım 1995 tarihinde Barcelona'da toplanan AB ve 12 Akdeniz ülkesi (Türkiye, Cezayir, GKRY, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Filistin, Suriye ve Tunus) temsilcileri tarafından yayımlanan Bildirge ile Avrupa-Akdeniz Ortaklık Süreci başlamıştır.

- ❑ Hedef: Avrupa-Akdeniz'in tek bir serbest ticaret bölgesi olması
- ❑ Bölge ülkeleri arasındaki STA ağının tamamlanması (Ortaklık Anlaşmaları)
- ❑ Kalkınma yoluyla barış inşası

Pan Avrupa Akdeniz

Barcelona Süreci, 2008 yılında Akdeniz için Birlik olarak kurumsallaştı.

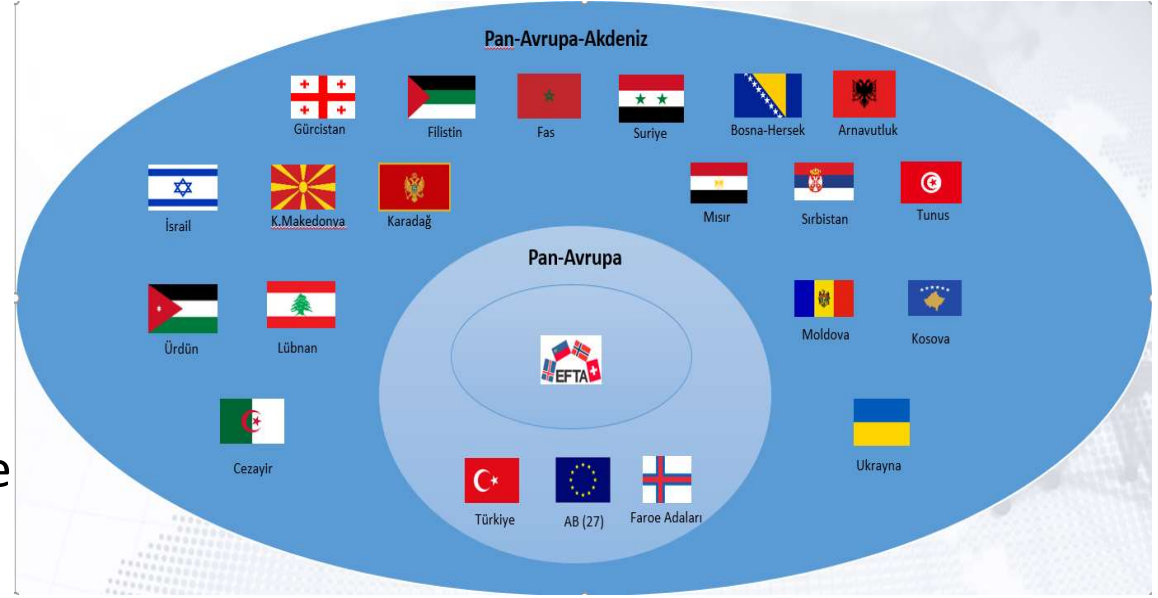
Barcelona Bildirgesinde belirtilen tek «Serbest Ticaret Alanı» hedefi yerine mevcut STA'lardan azami fayda sağlanması benimsendi.

YÖNTEM:
Menşe kümülasyonu

Bölgesel Konvansiyon

- ❑ Toplam 51 taraf ülke
- ❑ 2011 yılında imzaya açıldı
- ❑ Temel hedefler:
 - ✓ Menşe kurallarını tek bir metinde konsolide etmek
 - ✓ Menşe kümülasyon alanını genişletmek
 - ✓ Menşe kurallarını güncellemek
 - ✓ Kurumsal ve yasal altyapıyı güçlendirmek

Bölgesel Konvansiyon'un Revizyonu

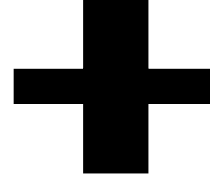
- ❑ Bölgesel Konvansiyon, 1990'larda oluşturulan ve o dönemin üretim modellerini yansıtan menşe kurallarını değiştirmemişti; yalnızca ayrı menşe protokollerinin yerini almıştı.
- ❑ Menşe kurallarının revize edilmesi, esasında Konvansiyon'un imzalanma sebeplerinden biriydi.
 - ❖ **«*CONSIDERING that any amendment to a protocol on rules of origin applicable between two partner countries of the pan-Euro-Mediterranean zone implies identical amendments to each and every protocol applicable within the zone,***
 - ❖ ***CONSIDERING that the rules of origin will need to be amended in order to better respond to the economic reality,*»**

Revizyon Süreci

- 2009:** PEM ülkeleri, ikili menşey protokollerini revize etmenin oldukça zor olduğunu kabul ederek Konvansiyon metni üzerinde uzlaştılar.
- 2011:** Bölgesel Konvansiyon imzaya açıldı.
- 2012:** Bölgesel Konvansiyon yürürlüğe girdi.
- 2013:** PEM Ortak Komitesi ilk toplantısını Konvansiyon'un revize edilmesi gündemiyle gerçekleştirdi. PEM Çalışma Grubu yetkilendirildi.
- 2018:** Revize metin oluşturuldu. AiB Ticaret Bakanları'nın 18 Mart 2018 tarihli zirvesinin sonuç bildirgesinde Bölgesel Konvansiyon'un revize edilmesi desteklendi.
- 2019:** Revize metin oylamaya sunuldu. Türkiye (geri ödeme yasağı nedeniyle), Tunus ve Fas (tekstil & hazır giyim kurallarını yeterince esnek bulmamaları nedeniyle) ret oyu verdiler.
- 2021:** Avrupa Birliği'nin girişimiyle, kabul eden PEM ülkeleri revize kuralları «alternatif kurallar» olarak tanımlayarak ikili bazda ve eski kurullarla eş anlamlı uygulamaya başladılar.
- 2023:** PEM Ortak Komitesi'nin 7 Aralık 2023 tarihli toplantısında ikinci kez oylamaya sunulan metin, oybirliğiyle kabul edildi.
- 2025:** 1 Ocak 2025 tarihinde Bölgesel Konvansiyon'un revizyonu yürürlüğe girdi. 2025 yılı geçiş dönemi olarak kabul edildi.

Türkiye'deki İç Onay Süreci

- ❑ Uygun bulma kanunu
(31/7/2025 tarihli RG – 7556
Sayılı Kanun)
- ❑ Cumhurbaşkanı Kararı
(19/12/2025 tarihli RG – 10694
Sayılı Karar)
- ❑ Tercihli Menşe Yönetmeliği
(20/12/2025 tarihli RG)

- STA Ortak Komite Kararlarının imzalanması
- OKK'ların her iki tarafta da usulünce yürürlüğe konulması (Parlamento ve/veya Devlet Başkanı onayı)
- OKK yürürlük tarihi tespiti
- Matris güncellemesi için PEM Sekretaryasına bildirim
- Türkiye PEM Matrisinin Bakanlık resmi internet sitesinden duyurulması

* 31/12/2025 (6.mükerrer) RG'de yayımlanan değişiklikle tadil edildi.

Çapraz kümülasyon

1/1/2026 itibarıyla PAAMK kapsamında eski ve yeni kurallara dayalı iki ayrı kümülasyon bölgesi oluşmuştur.

Yeni Kurallar (2023 kuralları) (R)

- EFTA
- Faroe Adaları
- AB AKÇT
- AB Tarım
- Bosna-Hersek
- Fas
- Filistin
- Gürcistan
- Karadağ
- Kosova
- K. Makedonya

**AB ile Gümrük Birliği ürünlerinin çapraz kümülasyonu 2023 kurallarına göre yapılır.*

Eski Kurallar (2012 kuralları) (C)

- Tunus
- Mısır

**İkili kümülasyon yönetmeliğinde bulunan Sırbistan, Arnavutluk ve Moldova ile ticarete 2012 kuralları geçerlidir. Fakat bu ülkelerle çapraz kümülasyon mümkün değildir.*

Türkiye PEM Matrisi

		EFTA ülkeleri				Akdeniz ülkeleri						Batı Balkan ülkeleri							
	EU	CH (+LI)	IS	NO	FO	EG	MA	PS	TN	TR	AL	BA	KO	ME	MK	RS	MD	GE	
EU		R	R	R	R	R/T	R/T	R/T	R/T	R ¹	R	R	R	R	R	R	R	R	R
CH (+LI)	R		R	R	C	C	C	C	C	R	R	R		R	R	R	R	R	R
IS	R	R		R	C	C	C	C	C	R	R	R		R	R	R	R	R	R
NO	R	R	R		R	C	C	C	C	R	R	R		R	R	R	R	R	R
FO	R	C	C	R						R									
EG	T/R	C	C	C			C		C	C									
MA	T/R	C	C	C		C			C	T/R									
PS	T/R	C	C	C						R									
TN	T/R	C	C	C		C	C			C									
TR	R ⁽¹⁾	R	R	R	R	C	R/T	R	C		C	R	R	R	R	C	C	C	R
AL	R	R	R	R						C		R	R	R	R	R	R	R	
BA	R	R	R	R						R	R		R	R	R	R	R	R	
KO	R									R	R	R		R	R	R	R	R	
ME	R	R	R	R						R	R	R	R		R	R	R	R	
MK	R	R	R	R						R	R	R	R	R		R	R	R	
RS	R	R	R	R						C	R	R	R	R	R		R	R	
MD	R	R	R	R						C	R	R	R	R	R	R			
GE	R	R	R	R						R									

¹ AKÇT Anlaşması ile 1/98 sayılı OKK kapsamına giren tarım ürünlerinin ticaretine ilişkin tercihli menşe kurallarını gösterir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

TEŞEKKÜRLER

caliskan.c@ticaret.gov.tr

abmense@ticaret.gov.tr